

Latgaliešu folklorā LFK digitālajā arhīvā garamantas.lv

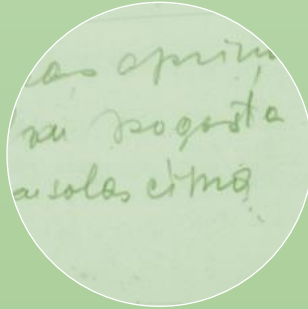
Dr.philol. Angelika Juško-Štekele, RTU Rēzeknes akadēmija

Folkloras aprite/ apryts

(pēc Ong, Walter. J. (1982). *Orality and literacy: The technologizing of the word*. London: Methuen)

Mutvārdu kultūra (*Orality*):
Dzīvā stāstīšana, atmiņa,
formulas, atkārtojumi,
Kopienas klātbūtne,
Klausītāju reakcija

Rakstītā kultūra (*Manuscript Culture*):
Rokraksts, dokumentēšana,
Teksts kļūst neatkarīgs no
izpildītāja, "autora" un
"fiksēta teksta" jēdziens

Drukātā kultūra (*Print Culture*): Teksti kļūst par
kultūras "kanonu", Pieejami
plašākam lokam, Teksts kā
produkts (tirāžas, sējumi)

Digitālā kultūra (*Secondary Orality*): Digitālie arhīvi,
audio, video, Interaktivitāte,
koprade (komentāri,
transkripcijas, sociālie tīkli),
Mutvārdu elementu
atgriešanās digitalizētā
formā

- 1,075,953 digitāli faili (uz 23.09.2025):
 - 486,835 **teksta vienības** - teksta fiksācija pārvērš dzīvo tradīciju stabilā formā
 - 34,067 **ilustrācijas** - multimodāli dati (ar metadatiem, saistījumiem)
 - 18,103 **audio/video ieraksti** - atdzīvina mutvārdu dimensiju
 - 14,229 **personas** } teksts sasaistīts ar cilvēkiem un institūcijām -
 - 6,774 **organizācijas** } atgriešanās pie sociālā konteksta nozīmes
 - 28,456 **vietas** - lietotājs var meklēt un sasaistīt folkloru ar konkrētām vietām
- Koprades telpa – Simtgades talka

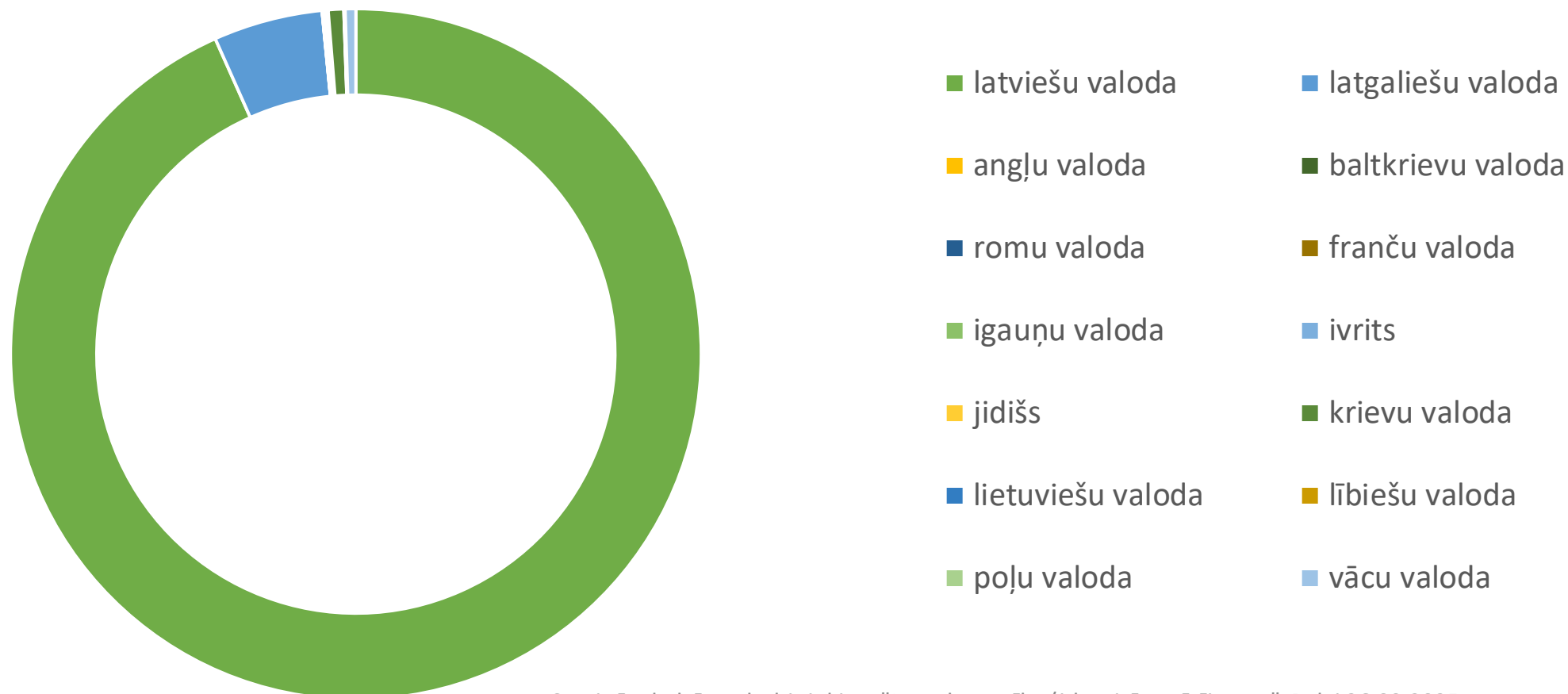

- Atver folkloru «globālajam ciematam» (*M. McLuhan*), padarot to par daļu no *pasaules digitālās atmiņas*.

LFK digitālā arhīva manuskriptu valodas

1,059,204 manuskriptu failu

55,899 failu latgaliešu valodā (5.3%) gada laikā pieaugums ~3000 failu

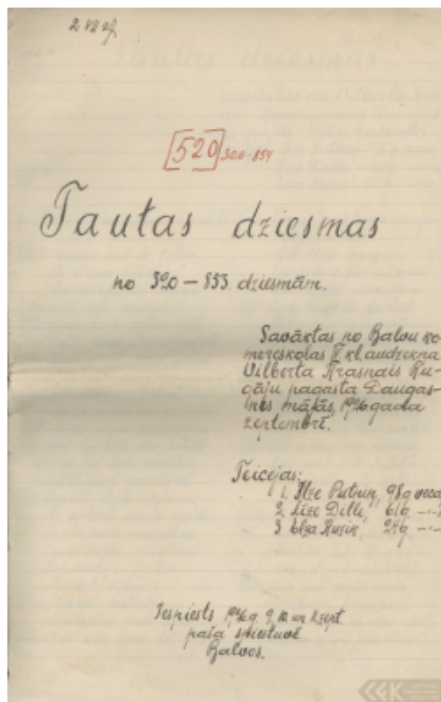

Iespēja līdzdarboties

Nosaukums

Balvu komercskolas vākums

Apraksts

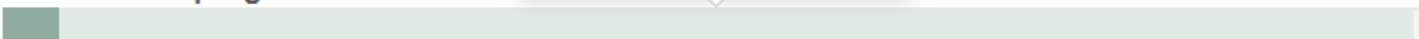

Balvu komercskolas vākumā iekļauti no 1926. līdz 1928. gadam Vilberta Krasnā un Artura Snipes pierakstītie folkloras materiāli. V. Krasnais Rugāju pagasta Daugasnē pierakstījis folkloru no Elvīras Bērziņas, Ilzes Putniņas, Elzas Kuzikas, Līzes Dilles, Alvīnes Krasnās; Rugāju pagasta Nagļu ciemā no Aluža Dekšņa, bet Grūzīšu ciemā no Jēkaba Konivāla. Savukārt A. Snipe pierakstījis teikas un nostāstus Liepnas, Viļakas un Kacēnu pagastā.

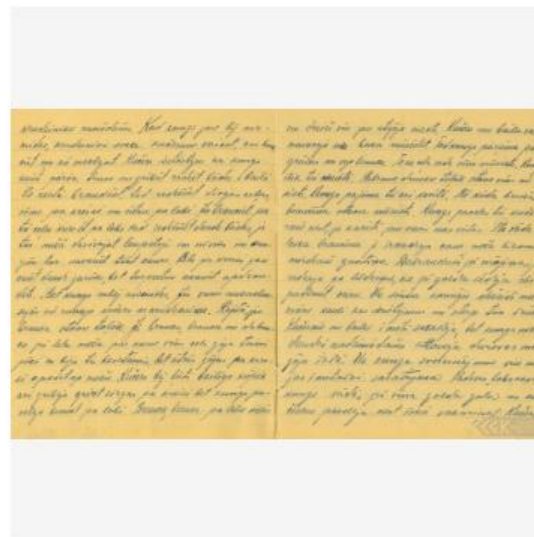
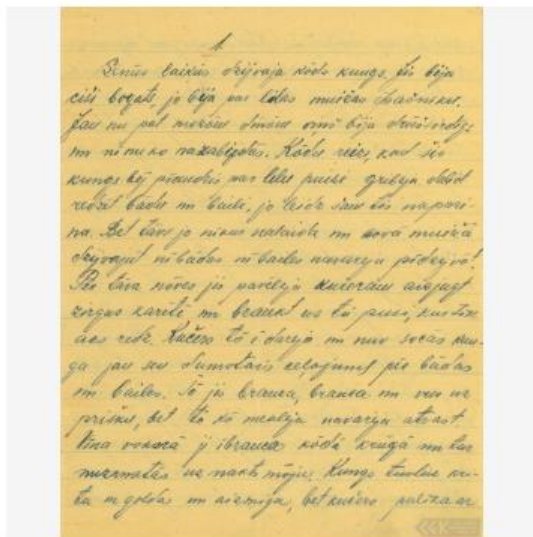
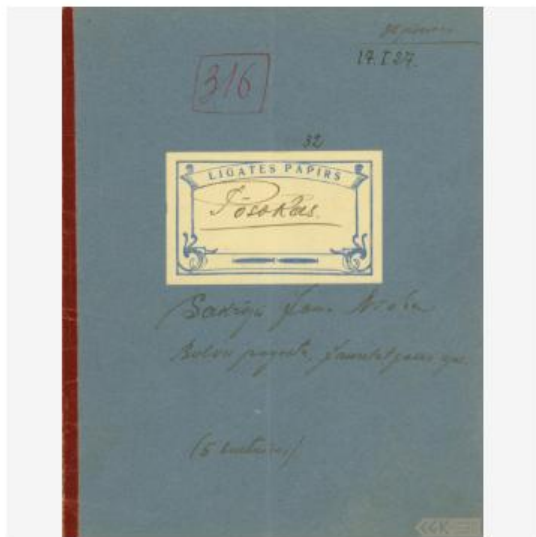
Krājumā kopumā 1295 vienības - teikas, nostāsti, ticējumi, tautasdziesmas, ziņģes, albuma panti, izteicieni, paražas, buramvārdi un tautas ārstniecība, vietvārdi un to apraksti.

Apstiprināti atšifrējumi: 6
Iesniegti atšifrējumi: 6
Manuskripta lappuses: 139

Atšifrēšanas progress

Jāņa Nīdras folkloras vākums

Kolekcija

Vienības (1)

Faili (66)

Personas (1)

Vietas (1)

Atšifrētāji

Krājums

Latviešu folkloras krātuve

Nr.

316

Nosaukums

Jāņa Nīdras folkloras vākums

Atšifrēšanas progress

- Apstiprināti atšifrējumi: 1
- Iesniegti atšifrējumi: 1
- Manuskripta lappuses: 66

Seminārs kultūras darbiniekiem "Latgales patība/identitāte
pētījumos", Balvi 26.09.2025.

Kultūras atmiņu fragmenti – Balvi kā latgaliešu folkloras mikromodelis *garamantas.lv*

1. Kultūras atmiņas vēsturiskā dimensija
2. Kultūras atmiņas nesēji

(pēc Assmann, Jan. (2011). *Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance, and Political Imagination*. Cambridge: Cambridge University Press.)

Dundes, Alan. (1965). *Folklore as a Mirror of Culture*. In *Elementary English*, Vol. 42(4), pp. 231–236.

bij bagāts. A. Keatins šķērsargu
ielā A. G. Dobeles
Pasažas.
1115 Bolvu kēniņa meita.
Kādām kēniņam bij meita. Kad meita mā-
kuse precības gados tad precināku jau
netrūcis. Kādā apgabala vienam

Bolvu kienēš

LFK, 1576-Dobeles-pamatskola-03-0061

<https://garamantas.lv/lv/file/1768032/1576-Dobeles-pamatskola-03-0061>

0740-Rezeknes-Valsts-skolotaju-instituts-01-0099

<https://garamantas.lv/lv/file/1380869/0740-Rezeknes-Valsts-skolotaju-instituts-01-0099>

Ogrāk kad vēl Bolvu kēniņam bija valsts.
Kēniņam bija skaita gredza meita. Kabej mī
vina tūmā valsti kas apmērotu tū meitu.
Kēniņš izsludināj visai valstī kas apmērotu jū.

Stāstīja Emīlija Tetina 53 g. vecā.

Lielvircavas pag. „Ļagatinās”

5) 1695 Bolnu kēnina meita.

Bolnu kēninam bijuse skaista meita. Kad viņa nokusē brītos gadus, tad precinieku nebija trūkums, bet kēnina meita solījās iet par

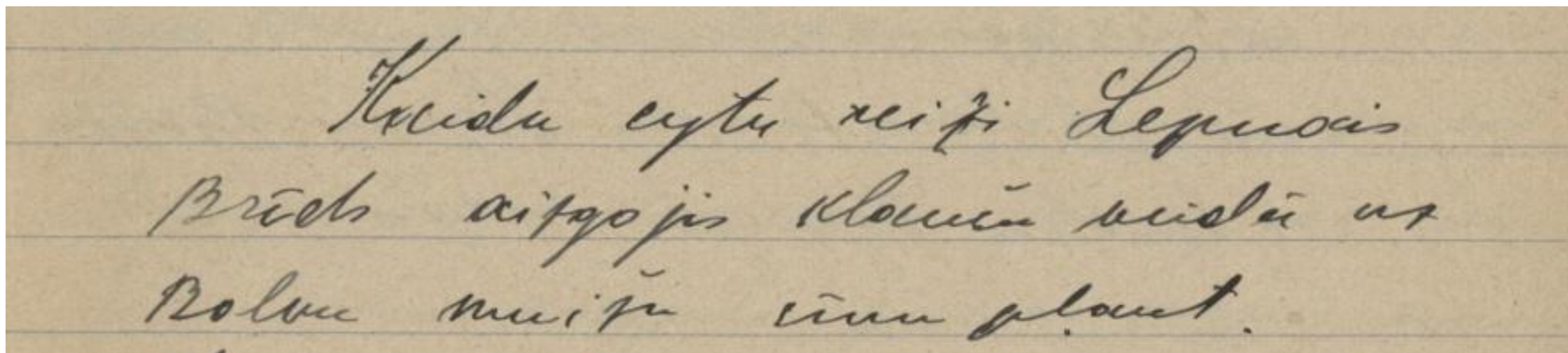
LFK, 1645-Vircavas-6-klasu-pamatskola-03-0078, <https://garamantas.lv/lv/file/1383660>

Balvu senākā vēsture

- Pasaku tips «Neatminamā mīkla» (Latviešu pasaku tipu rādītājs, Nr.851)
 - Pieraksta vietas: Dobeles, Īdeņa, Jelgavas,
 - Balvi pieminēti pasakas **ievada formulā**, kas ir stabilākie mutvārdu tradīcijas elementi- **atmiņu enkuri**.
 - Ar Balvu teritoriju saistīta kultūras atmiņa par **senu valstiskumu** (iespējams, Atzeli vai Adzeli ~13.-18.gs)

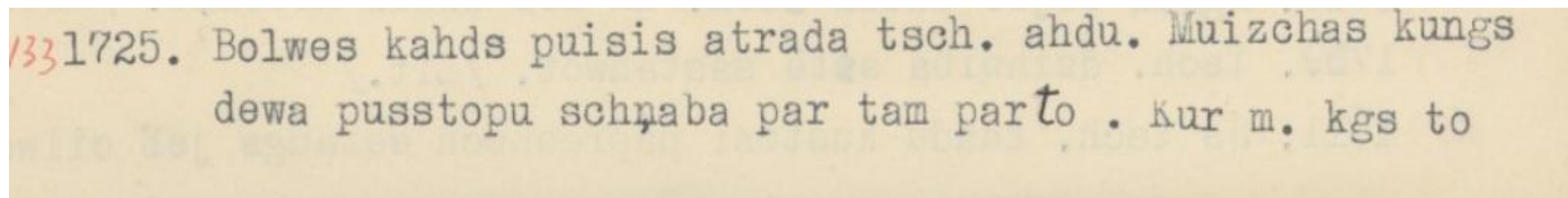

Bolvu muiža

Handwritten text in a cursive script on lined paper. The text is written in three lines: "Kaidu cytu xēti Lepuovis", "Brēch aitgojis klauvā muižā uz", and "Bolvu muižu visu plaust."

LFK, 1368-Peteris-Lubkans-01-0050 <https://garamantas.lv/lv/file/998282>

133 1725. Bolwes kahds puisis atrada tsch. ahdu. Muizchas kungs
dewa pusstopu schnaba par tam parto . kur m. kgs to

LFK, 0910-Davis-Ozolins-04-0189 <https://garamantas.lv/lv/file/499030/0910-Davis-Ozolins-04-0189>

24335. No veca cilvēka atmiņām.

Pirms četrdesmit gadiem Balvi muižā, Latgalē, noticis liels nelaimes gadījums. Šo notikumu man stāstīja kāda kundze, kas tanī laikā bijusi minētā muižā saimniece un visu to redzējusi.

Balvu muižas īpašnieks barons Franze sarīkojis medības. Sabraukuši visi apkārtnējie muižnieki Balvos. Kasprīdusi

Muižas laiki

- Muiža kā **vēstures un sociālās atmiņas centrs** – notikumi ar muižniekiem (Tranzē, medības, **lāči**) kļūst par daļu no kolektīvās atmiņas.
- Muiža kā mitologizēta telpa – apkārtnes teikas ar gariem, cīņām, pārdabiskām būtnēm rāda, ka muiža un tās apkārtnē **integrējas plašākā mitoloģiskajā kartē – Lepnais Brīds un Ļuļļiks**.
- Muiža kā **ikdienas dzīves un varas attiecību** vieta – stāsts par čūskas ādu atklāj muižnieku–zemnieku ekonomiskās un simboliskās attiecības.
- Mitologizēti Balvu simboli – **lācis? vilks?**

KĀ RADIES BALVU GERBONIS (Zīlīte, Nr.7-8 (01.07.1995))

Sensenos laikos dzīvoja kāds vilks. Šis vilks reizēm bija ļauns, citreiz labs. Vilks zaga saimniekam aitas un jērus, bet citreiz palīdzēja izklūt cilvēkiem no meža. Balvos bija ļoti piesārņota upe - Bolupe. Tajā bija sagāzti dažādi atkritumi. Neviena cilvēks nevēlējās upi tīrīt. Šī zina bija nonākusi vilka ausīs. Viņš aicināja zvērus palīgā, bet neviens negribēja to darīt. Vilkam bija mazi vilcēni - ļoti nepaklausīgi blēņdari. Viņi līda upē peldēties. Vilks baidījās, ka mazuli var saslimt. Kādā naktī gādīgais tētis saņēmas un iztīrīja upi. Rītā pirmie cilvēki gāja gar upi un brīnījās: **kas gan tādu varoņdarbu** padarījis? Pilsētas tiesnesis redzēja, ka pie atkritumiem guļ vilks, un viņš saprata, ka vilks ir iztīrījis upi. Vilka kažoks bija ļoti sasmērēts, pinkains, pieķēpis atkritumiem. Tiesnesis sasauca dažādākās tīrītāju mašīnas un pat izsauca ātro palīdzību. Kāds ārsts pieskrēja, pataustīja vilkam pulsu. Kad vilks atmodās, ap viņu bija sapulcēties bars cilvēku. Tiesnesis prasīja, kādu atalgojumu šis vēloties. Vilks bija apmulsis un nevarēja atbildēt. Kad vilks nomira, cilvēki pieminēja to ar labu vārdu. Viņi uzzīmēja vilka galvu ģerbonī. Tā radās Balvu ģerbonis. DIĀNA MEIERE. Balvu amatniecības vidusskolas 6.a klasē

Nakts raganas un vilki

Vīnu reizi pa mežu guoja kaidis cylvāks. Viņš īt, īt, un te uz reizes redz, ka vylki dzan rogonu. Kaidi seši vylki skrīn jai nu pakaļas, bet jei teiri plyka ar gorim motim un dzelža nogīm. Cylvāks redz, ka nyu nabyus labi. Viņš, daudzi nadūmodams, tyulen tyvuokajā eglē augšā. Tei rogona kluot. Uzkopuse uz calma, sokuse kairynot vylkus. Cylvāks redz, ka nyu nabyus labi. Kai tikai vylki aizīs, tyulen rogona stuosis pī viņa un nūkutynuos, kai jau tys beja nūticis ogruok. Pamozam, pamozam viņš nukopis nu kūka un tyulen pī rogonas klot, kura patlaik byuse uzatupuse pī egles uz staubera [?]. Kai gryudis, tai nužvakstējuse vīn zemē. Kauliņi vīn saskrabejuši, kai vylki tū apāduši. Nu to laika ilgi vairs tymā apvydā navarejuši atrast redzēt rogonas.

Pierakstītājs : Jānis Nīdra

<u>Nakts</u>	<u>raganas</u>	<u>un</u>	<u>vilki</u>
Pierakstīšanas	laiks	un	vieta: 1927
Balvu			pagasts
Balvu pagasts, Balvu novads			

#LFK 316, 14, <https://garamantas.lv/lv/text/269664/lfk-316-14>

Folkloristu 14.
zinātniskās
ekspedīcijas
izbraukuma sesija
Balvos 1960. gada 31.
jūlijā. Zinātniskās
ekspedīcijas
izbraukuma sesijas
vieta - Balvu rajona
kultūras nams.

Seminārs kultūras darbiniekiem "Latgales patība/identitāte pētījumos", Balvi 26.09.2025.

Jaun! iņņpus kalolmāt.

Ši ir tā pērkotbals,

Kas sauc,

Mat iungis ne augsts vai zems,

Ši auka veldēt's nakti rent

Un visiem gēdes raus.

Lau, lau, nā aug

Ir kalne baid'.

Šis cēnētāje bors,

Šo acis mēla ugurs mēda,

Šo rokas pārvēls rars.

Dzima dzimda 1905. gadā un
arī oltāx. Dzīdājis jaunmēti, pē
tam dācējais mī rēcāri citēri
un kēri. Pēcēja dzimma dācējais

1905. g. no citiem jaunmētiem.

1) vārds - vārds

1962

Pēcēja:

Baltā Mērija (dzimusi Dēksna),

dzimusi 1884. gadā Dēpūtalgā. Dzīvo

Balve rajona Dērkoni ciemā. Dzīves

vieta ierašanās 1925. gadā. 2 gadus

mācījies Dēpūtalgas pagasta sk-

olā. Dēsi mēžu strādājis lauku

darbus, arī mēris, dzīvo mēna

pati.

LFK 1600-LU-024-0104, <https://garamantas.lv/lv/file/953904>

17868 Kolhoznieki, kolhoznieki,
 Buluu putruss āduojeni;
 Buluu putruss āduojeni,
 Gryuta dorka darci'kuš' d
 (17868) uinā dzeršonā kušus dziduoja.)

LFK 1950-14-zinatniska-ekspedicija-13-0048, <https://garamantas.lv/lv/file/836357/1950-14-zinatniska-ekspedicija-13-0048>

Abrenes stāsts

- Otrā pasaules kara laikā Padomju Savienība 1940. gadā prettiesiski okupēja un anektēja Latvijas Republiku un 1944. gadā 23. augustā atdalīja 1075,31 km² tās teritorijas — Abrenes pilsētu un sešus apriņķa pagastus (Purvmalas, Linavas, Kacēnu, Upmales, Gauru un Augšpils pagastus) un iekļāva jaunizveidotā Krievijas PFSR Pleskavas apgabala sastāvā.
- Abrenes apriņķa atlikusī daļa 1945. gada 12. oktobrī tika pārdēvēta par Viļakas apriņķi un 1949. gada 31. decembra administratīvi teritoriālajā reformā Viļakas apriņķis tika sadalīts Abrenes (centrs — Viļaka) un Balvu rajonos.[10]

Purvmalas pagasta Valsts Viestura pamatskolas vākums (1927)

Fotogrāfijas 0380-2477

Ģeotējo iedzīvotāju tips
Pieder pie tā saucāmie m
"pysenne samonun" kuri
bēni skaita sevi par krieviem
un runā tikai kriviski, bet
nestēvi un vecmātes joprojām
labi latviski tā kad pārkauoti
latvieši.

LATVIEŠU
FOLKLORAS
KRĀTUVĒ

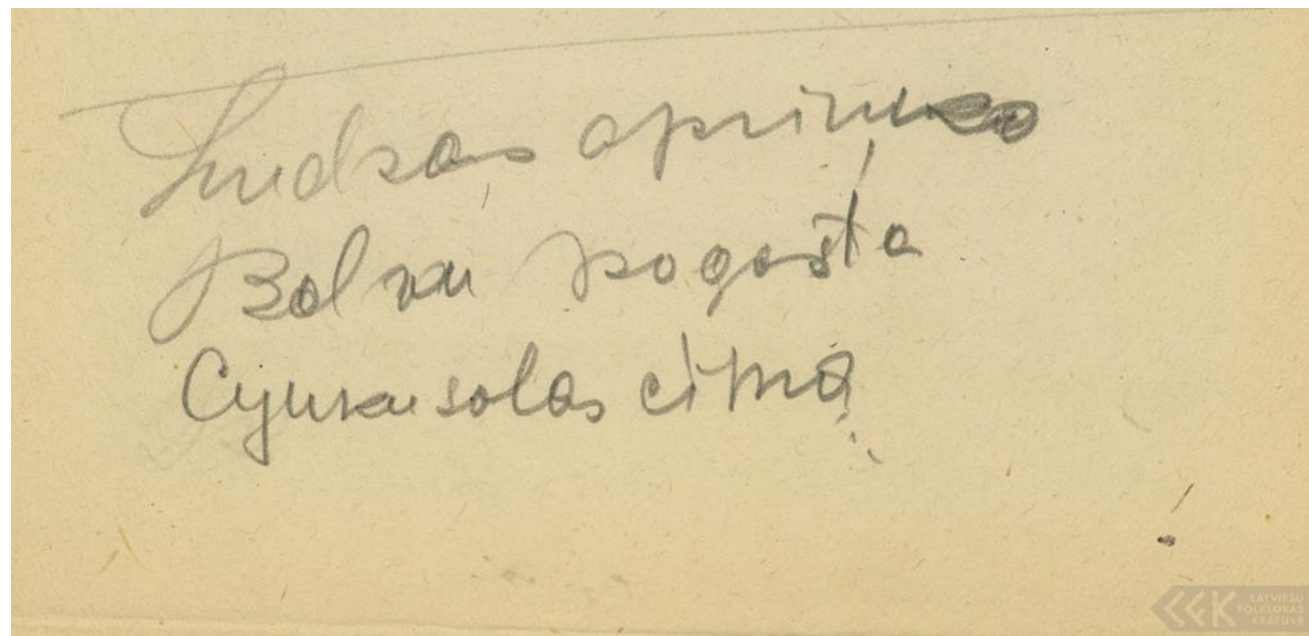
Seminārs kultūras darbiniekiem "Latgales patība/identitāte
pētījumos", Balvi 26.09.2025.

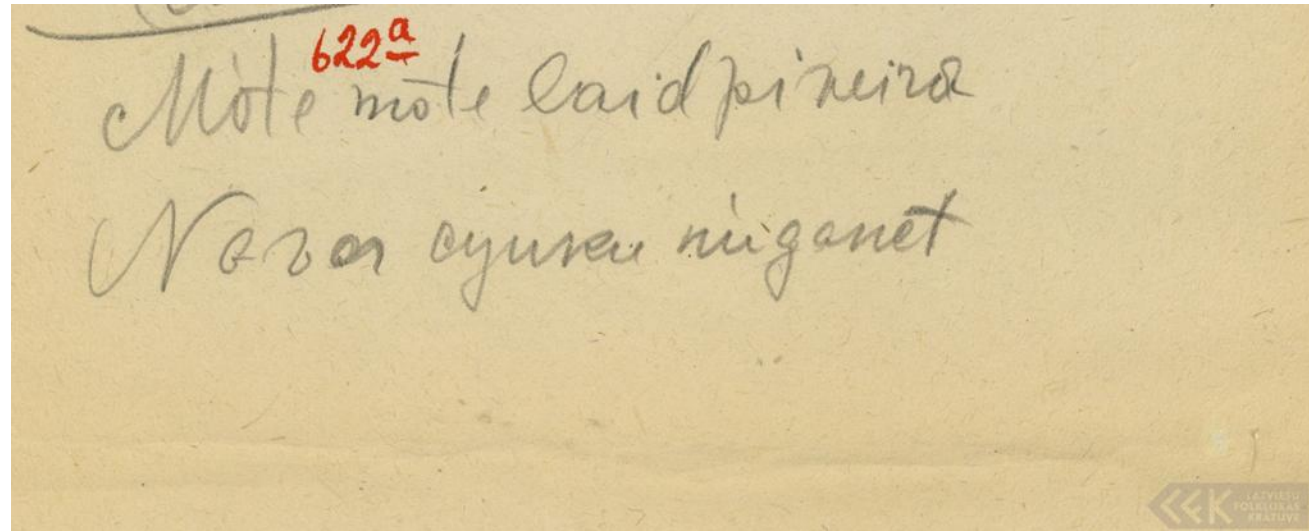
Sinkrētisms

Ko zina par Miķeļa tirgu.
Tāds pastāvēt no veciem
laikiem Latgalē Balvos.
Tur katoļticīgie, citi
tirgojoties pa tirgu. Citi
atkal turpat baznīcā
lūdzot Dievu uz
grīdas gulēdami. Fr.K.

LFK, 0142-Fricis-Kreslins-6-0090,
<https://garamantas.lv/lv/file/800486/0142-Fricis-Kreslins-6-0090>

0363-P-Strods-04-0017

<https://garamantas.lv/lv/file/1358337/0363-P-Strods-04-0017>

Kultūras atmiņas nesēji

Skolas

- Balvu komercskola (1926-1928); dir. Aleksandrs Silovs (latv. val. un lit.)
- Aizupes pamatskola (1937./1938.g.)
- Balvu novada Krišjāņu 1.pakāpes pamatskola (1930) u.c.

LFK

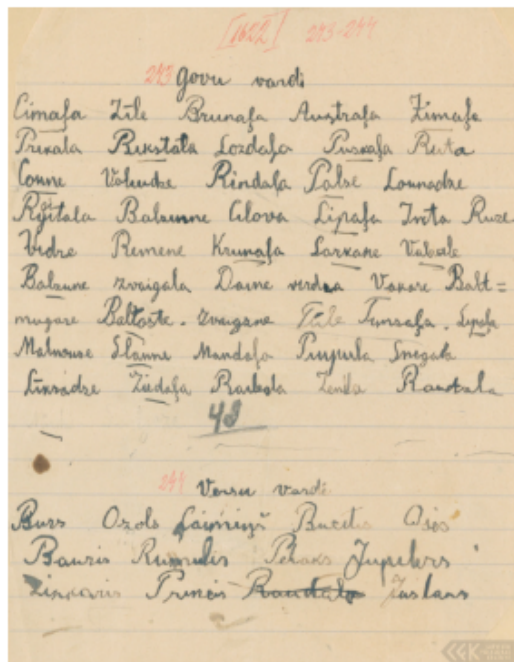
- 14.Zinātniskā ekspedīcija (1960)
- 30.Zinātniskā ekspedīcija (1978)
- 31.Zinātniskā ekspedīcija (1979)
- 32.Zinātniskā ekspedīcija (1980)
- 43.Zinātniskā ekspedīcija (Skolēnu spoku stāstu kolekcija) u.c.

Individuāli folkloras vācēji

- Juoņs Nīdra (1927)
- Pīters Strods (1922?)
- Elizabete Strautiņa (1928)
- A.Kamaldiņa (1927)
- Veronikas Vītolas atmiņas (2001-2002) u.c.

Skolas

Apraksts

Aizupes pamatskola atradās Jaunlatgales apriņķa Rugāju pagasta Aizupē, pēc mūsdienu teritorijas dalījuma – Balvu novada Lazdukalna pagasta Aizupē. Par bijušo skolu liecina vairs tikai koku aleja. Tā bija 4-klasīgā jeb 1. pakāpes pamatskola, darbojās starpkaru periodā un pirmajās desmitgadēs padomju periodā. Skolas dibināšanas vai atvēršanas laiks nav zināms. 1939. gadā ar Draudzīgā aicinājuma atbalstu skolai piešķirti 100 lati *harmoniku* jeb ērģeļu iegādei [1].

Materiāli Latviešu folkloras krātuvē (LFK) iesūtīti 1937./1938. gadā, taču no skolēnu pierakstiem redzams, ka daļa no tiem uzrakstīti jau 1932. gada februārī. Domājams, ka skolēnu uzrakstītie folkloras materiāli uzkrāti ilgākā laika posmā pirms tie nonāca krātuvē. Par Aizupes skolotājiem nav daudz ziņu. 20.gs. 20. gadu beigās Aizupes pamatskolā strādāja skolotājs un folkloras vācējs Cipriāns Apšenīks, kurš folkloras materiālus LFK iesūtīja jau 1926. gadā [2]. Savukārt, 1936. gadā Aizupes skolā strādāja Jānis Kuzma [3], kurš iepriekš bija arī Kangaru skolas skolotājs (Balkani) [4]. Arī viņš bija iesaistījies folkloras vākšanā un jau 1927. gadā iesūtīja LFK Rugājos, Baltinavā,

Viļākā, Krāslavā u.c. Latgales vietās pierakstītos folkloras materiālus [5]. Aizupes skolas kolekcijas materiālos Olga Ančs pie savām iesniegtajām tautasdziesmām norādījusi, ka "nodod caur laipnu roku J. Kuzmai". Domājams, ka tieši viņš Aizupes skolas materiālus 1937./1938. gadā nosūtīja krātuvei.

Aprakstu sagatavoja Aigars Lielbārdis, 17.01.2021.

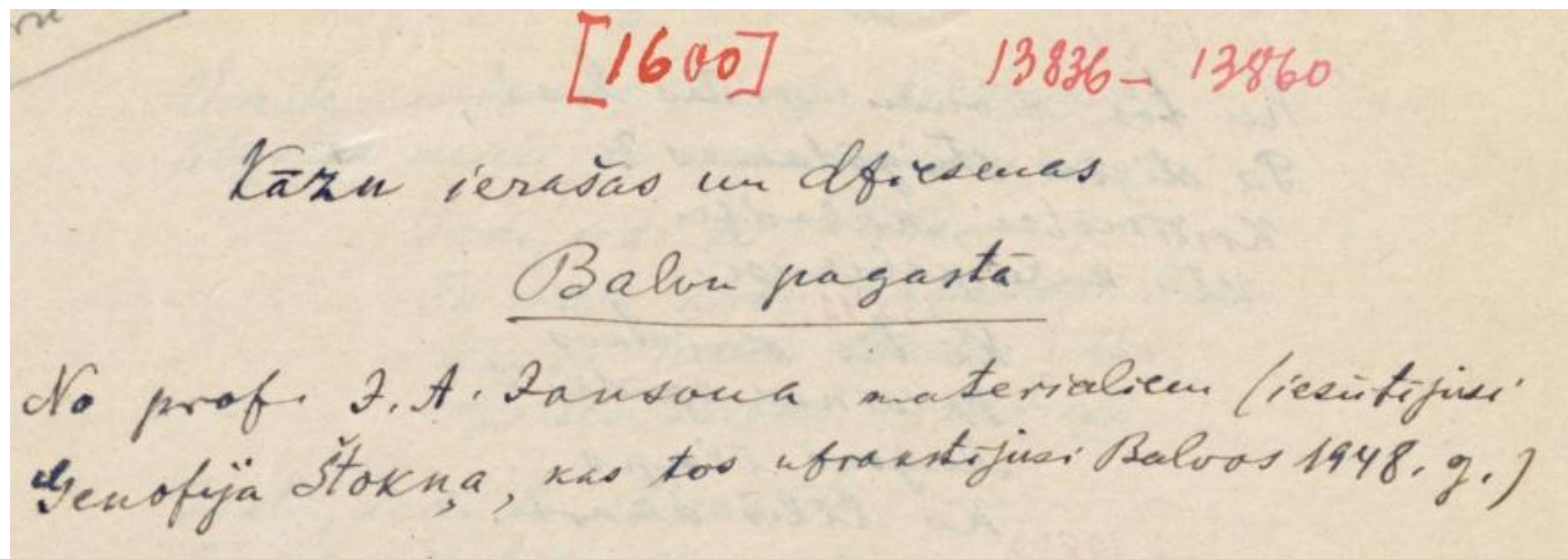
Pieraksta īpatnības

13839

Kur liksim, naliksim
Tūs mozūs panōksnīkus?
Pōrlīkstīm, salouzsīm,
Doumenīku aizbōzsim.

13840

Panōksnīki dasu prosa,
Kur bous moumsim dasas ņemt?
Raiba kuce gubenē -
Tei desiņas ritināja.

LFK, 1600-LU-012-0152, <https://garamantas.lv/lv/file/947633/1600-LU-012-0152>

darīt. Šādas nosūtīšanas dienas - kuras pati atceros,
vēl no sēkajām, tikai mērim vai tās jūms no mēdēt,
jo diem ir visas jābūtas, tamdiļ nā
ari man ir vēl tikai no gād. Visas nosūtāmās
dienas dienas: latgale. Balva. pag.

<https://garamantas.lv/lv/file/1187288>

19. Dab' mammals kam dodams, nedod mani seppuīšam, rairai
riai, rai rai rai nedod mani seppuīšam. Vēl puiža dērelite
padebeis lidinīs, rai... Sidiet velni vers bungas lai rūt
elles dibetā, rai... Tur tie rlieck, tur tie brice, mūšam meitai
nereheja, rai rai...

27-2-27.

0390-A-Kamaldina-0001

[828]

Latgales tautasdziesmas.
no Bolviem.

E. Kauliņš.

1h. klase.

56. 1012 Skaista puķe kalnā auga,
Vēl skaistāka lejīnā.

Skaista auga mātes meita
Vēl skaistāka bārenīte.

57. 1013 Grūts man bija kalnā roņš,
Grūts man bija lejīnā.

Grūts man bija pasaukt.
Svešas mātes par māmiņu.

LFK, 0828-Rīgas-skolotāju-instituts-01-0104,

<https://garamantas.lv/lv/file/1368343/0828-Rigas-skolotaju-instituts-01-0104>

Jaunākie laiki

Seši iemesli, kāpēc Balvi ir Latvijas folkloras galvaspilsēta:

- Balvu rajonā ir lielākais laureātu skaits uz vienu iedzīvotāju Lielās Folkloras balvai un Kultūrkapitāla fonda mūža stipendijām tautas kultūras mantojuma kopšanā;
- Par Balvu rajona folkloras kopām veikti neskaitāmi pētījumi, aizstāvētas doktora disertācijas, un tieši šajās dienās iznāks Medņevas sievām veltītā grāmata, kas ievadīs īpašu folkloras kopējiem veltītu grāmatu ciklu.
- Juris Karlsons pēdējo Lielo Mūzikas Balvu saņēma par skaņdarbu "Simfoniskā vīzija '*Vakarblāzma*' teicējai un simfoniskajam orķestrim" - tajā līdzdarbojās teicēja Valentīna Keiša no Balvu rajona.
- Rajona pūtēju orķestris ir lielākais valstī - ap 90 cilvēku - un šogad beidzot Dziesmu svētku skatē savā grupā saņēma ilgi kāroto pirmo vietu.
- Rajonā darbojas vairāk nekā desmit amatieru teātri, pie tam Baltinavas teātra iestudētais "Ontans i Anne" ar vairāk nekā 150 nospēlētām izrādēm ir vēsturiski visu laiku lielākais kases grāvējs Latvijas amatieru teātros.
- Dzejnieks un tautas gara mantu kopējs Antons Slišāns tikko kā uzzinājis, ka saņems Piektās šķiras atzinības krustu. (Delfi, 2008)
- **Papildu iemesls** – Balvu reģiona kultūrvēstures datu bāze.